

ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ Αρθρ. έ.

Λουτρά. Τὰ κτίρια ταῦτα μ' ὅλον ὅτι διέφερον κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν λοιπὴν λεπτομέρειαν, γενικῶς ὁμῶς κατεσκευάζοντο κατὰ τὸ αὐτὸ κοινὸν σχέδιον. Συνήθως πέριξ αὐτῶν ἦσαν ἐκτεταμένοι κῆποι καὶ ὑψηλὰ τείχη, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεκυκλοῦντο διὰ τινος στοᾶς. Οἱ μεγαλήτεροι θάλαμοι ἦσαν διὰ τὸ ἰδρωμα καὶ τὸ λούσιμον, οἱ μικρότεροι δὲ διὰ συναναστροφὴν, δι' ἀθλητικὰς γυμνάσεις, διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, κ' ἐν ἐνὶ λόγῳ διὰ πᾶν εἶδος διασκεδάσεως. Ὅσα λουτρά μάλιστα ἀνηγείροντο ὑπὸ τῶν αυτοκρατόρων τῆς Ῥώμης εἶχον ὅλα ταῦτα, καὶ ἦσαν τῶντι μεγαλοπρεπέστατα. Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ συνεισέφερον τὰ μέγιστα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν καλλωπισμὸν τῶν κτιρίων τούτων, ἅτινα διὰ τὴν ἑκτασιν αὐτῶν παρεβάλλοντο μὲ πόλεις. Τὰ λουτρά τοῦ Καρακάλλα ἦσαν κεκοσμημένα διὰ διακοσίων στηλῶν, καὶ εἶχον χίλια ἑξακόσια καθίσματα ἐκ μαρμάρου, ἐν οἷς τρεῖς χιλιάδες ψυχῶν ἠδύναντο νὰ καθίσωσι διὰ μιᾶς. Τὰ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπερέβαινον ὅλα τὰ ἄλλα κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς, ἔχοντα πρὸς τοῖς ἄλλοις, λαμπρὰν καὶ πολύτιμον βιβλιοθήκην. Δυνάμεθα δὲ νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν τούτων κτιρίων, ἀναπολοῦντες ὅτι τὸ ἐν τεῖχος μόνον ἐνὸς ἐξ αὐτῶν συμπληροῖ τὴν σήμερον μίαν τῶν μεγαλητέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων ἐκκλησιῶν τῆς Ῥώμης. Οὐ μόνον δὲ τὰ δημόσια λουτρά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἀκόμη τῶν πλουσίων ἦσαν ἄρκετὰ περίφημα διὰ τὴν λαμπρότητα των. Κατὰ τὸν Σενέκαν, τὰ τείχη ἦσαν ἐξ Ἀλεξανδρινοῦ μαρμάρου, αἱ δὲ δεξαμεναὶ ἐκ πολυδαπάνου τινὸς εἵδους λίθου, φερομένου ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων. Τὸ ὕδωρ διήρχετο δι' ἀργυρῶν σωλήνων, καὶ ἐπιπτεν

εὐαρέστως διὰ διαφόρων πτώσεων. Τὰ ἐδάφη ἦσαν ἐστρωμένα διὰ πολυτίμων λίθων, καὶ διάφορα ἀγάλματα καὶ στῆλαι παρεῖχον μεγάλην κομψότητα καὶ χάριν εἰς τὸ ὅλον.

Ἐκ τῶν εἰς Πομπηΐους (*) ἀνακαλυφθέντων λουτρῶν, δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα ἐπίσης ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ εἰς τὰ Ῥωμαϊκὰ λουτρά. Τὸ κτίριον αὐτῶν ἦτον ἐπίμηκες, καὶ διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, τὸ ἓν μὲν διὰ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὸ ἕτερον διὰ τὰς γυναῖκας. Καὶ εἰς τὰ δύο δ' ἠδύναντο νὰ λαμβάνωσι καὶ θερμὰ καὶ ψυχρὰ λουτρά. Τὰ θερμὰ λουτρά καὶ εἰς τὰ δύο μέρη ἦσαν συνηνωμένα διὰ νὰ θερμαίνωνται εὐκολώτερον. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κτιρίου, εἰς τὸ ἔδαφος, ἦτο τὸ ὑπόκαυστον, δωματίον θερμαινόμενον διὰ πυρὸς κάτωθεν καιομένου, διὰ τοῦ ὁποίου οὐχὶ μόνον τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐδάφη τῶν συνηνωμένων θαλάμων ἐνίοτε, ἐθερμαίνοντο. Ἀνωθεν δὲ τοῦ ὑποκαύστου τούτου ἦτον ἰδιαίτερον τι χωρίσμα εἰς τὸ ὅποτον εὐρίσκοντο τρεῖς χάλκινοι λέβητες, ὁ εἷς ἄνωθεν τοῦ ἑτέρου, ὥστε ὁ χαμηλότερος, ἦτοι τὸ θερμαντήριον ἢ τὸ θερμαντικὸν ἦτον ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὁ μεσαῖος, ἦτοι ὁ τοῦ χλιαροῦ ὕδατος, ἐπὶ τοῦ πρώτου, καὶ ὁ τρίτος, ὁ διὰ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἐπὶ τοῦ δευτέρου. Οὕτω δὲ ἠδύναντο συγχρόνως νὰ ἔχωσι καὶ θερμὸν καὶ χλιαρὸν καὶ ψυχρὸν ὕδωρ. Τὰ τρία δὲ ταῦτα ἀγγεῖα εἶχον συγκοινωνίαν μεταξὺ των, ὥστε ἐνῶ ἕκαστον μέρος τοῦ ἐνὸς, ἀνεπληροῦτο ἀμέσως ἐκ τοῦ ἑτέρου. Ὁ ἀνώτερος δὲ τῶν λεβήτων ἐπληροῦτο διὰ τῶν ὑδραγωγῶν. Ἦσαν δὲ οἱ λέβητες οὗτοι ἀρκετὰ ὑψωμένοι, ὥστε νὰ ῥέῃ ταχύτερον ἐξ αὐτῶν τὸ ὕδωρ.

Τὰ λουτρά εἶχον εἰς τὸ ἔδαφος μεγαλωτάτην τινὰ δεξαμενὴν, ἐνθα ἦσαν τὰ καθίσματα, καὶ περίξ αἵθουσάν τινα, ὅπου οἱ λουόμενοι ἔμενον πρὶν νὰ ἔμβωσιν εἰς τὸ λουτρόν. Εἰς τὰ λουτρά τῶν Πομπηΐων ἡ κυριωτέρα καὶ δημοσία ὁδὸς φαίνεται ὅτι ἔφερε κατ' εὐθείαν εἰς εἰδός

(*) Οἶκ. Ἀριζ. 2. Σελ. 52.

τι αὐλῆς, πέριξ τῶν τριῶν μερῶν τῆς ὁποίας ἦτο στοά. Πέριξ δὲ τοῦ τείχους ἦσαν καθίσματα χρησιμεύοντα ἴσως διὰ τοὺς δούλους, οἵτινες συνώδευον τοὺς κυρίους των εἰς τὸ λουτρόν. Ἐνταῦθα δ' ἦτο καὶ τὸ διὰ τοὺς κοδράντας κιβώτιον, ἥτοι τὸ διδόμενον ὡς μισθὸς διὰ τὸ λούσιμον. Στενὴ τις δίοδος, ἔνθα εὐρίσκοντο ὑπὲρ τοὺς 500 λύχνους, ἔφερεν ἐκ τῆς αὐλῆς εἰς τὸ ἀποδυτήριον, ὅπου ἐξεδύοντο οἱ θέλοντες νὰ λουσθῶσιν. Ἦσαν δὲ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο τρία καθίσματα, ἐκ λάβας κατεσκευασμένα, καὶ μὲ ὑποπόδιον. Ὁ δὲ θόλος αὐτοῦ εἶχε μέγα τι ὑέλινον παράθυρον, καὶ τὸ ἔδαφος ἦτον ἐστρωμένον μὲ Μωσαϊκὰ μάρμαρα· εὐρίσκοντο δὲ, καὶ ἄλλοι τινες καλλωπισμοὶ ἐν αὐτῷ. Εἶχε δὲ καὶ διαφόρους θύρας, ἐξ ὧν μία ἔφερεν εἰς δωμάτιον ἐκ ψυχροῦ ὕδατος, φωτιζόμενον δι' ἐνὸς παραθύρου καὶ ἔχον δεξαμενὴν, 13 ποδ. σχεδὸν τῇ διαμέτρῳ καὶ 2 ποδ. καὶ 9 δακτύλ. τὸ βάθος, μὲ δύο καθίσματα ἐκ μαρμάρου, καθὼς ἀκόμη καὶ εἶδός τι προσκεφαλαίου, εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ κάθηνται· ἦτο δὲ διακεχωρισμένον καὶ εἰς μέρη τέσσαρα ἐπίσης ἀπέχοντα. Ἑτέρα θύρα ἔφερεν ἐκ τοῦ ἀποδυτηρίου εἰς δωμάτιον χλιαροῦ λουτροῦ, φωτιζόμενον καὶ αὐτὸ δι' ἐνὸς παραθύρου, καὶ διηρημένον εἰς πάμπολλα μέρη· ἐκ τούτου δ' ἑτέρα θύρα ἔφερεν εἰς τὸ θερμὸν λουτρόν. Παρεκτὸς δὲ τῶν θαλάμων τούτων ἦσαν καὶ ἕτεροι πολλοὶ θάλαμοι, ὡς τὸ Λακωνικόν, τὸ Ἑλαιοθέσιον, περὶ ὧν παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς ἰδιαιτέρας θεωρίας, κυρίως περὶ τῶν λουτρῶν διαπραγματευόμενας.

